

"نظریه‌های نو" گزارش مجله منظر از کارگاه‌های تخصصی مرکز پژوهشی منظر است که در آن صاحب‌نظران برای نخستین بار یافته‌های نوین خود را که در اثر تأمل در موضوع قدیم بدست آورده‌اند به بحث می‌گذارند. این نظریه‌ها به تدریج در قالب مقاله‌های مستقل به طور مشروح عرضه می‌شود.

درآمدی بر ارزیابی منظر

◀ کارگاه نظریه‌های نو در مهرماه ۹۲ میزبان آقای دکتر «محمد رضا مهربانی گلزار» بود. گزارشی که ایشان براساس رساله دکتری خود، که در دانشگاه پلی تکنیک نانسی به راهنمایی دکتر «ونسان بولی» و دکتر «سید امیر منصوری» تهیه شده بود، ارائه شد.

چرا یک پروژه منظر را ارزیابی می‌کنیم؟

«معماری منظر»، تدریجاً خود را به عنوان دانشی مستقل و کارآمد در عرصه ساماندهی فضای زیست انسانی مطرح می‌کند. در چنین حالتی این «دانش» می‌باید تابع روش‌های علمی و مجهز به لوازم آن باشد.

از جمله این قواعد، امکان «نقد و ارزیابی» در یک دانش است. شاخه‌های مختلف علمی برای تکامل و پیشرفت خود نیازمند ارزیابی هستند تا از این طریق، خطاها را برطرف کرده، وجوه مثبت را تقویت کنند. مهم‌ترین هدف «ارزیابی» عدم تکرار اشتباهات و کاهش اثرات منفی یک اقدام در راستای نیل به «هدف تعیین شده» است. به دلیل گستردگی و پیچیدگی «اثرات نامطلوب»، دانش‌هایی که با «تصمیمات انسانی» در خصوص «جوامع انسانی» سروکار دارند بیشتر نیازمند ارزیابی هستند.

عبرت از معماری

نگاهی به تجربیات حوزه معماری در صد سال اخیر گواه این مطلب است که اگر «نقد و ارزیابی» در کنار یک دانش نباشد ممکن است شاهد شکست‌های بزرگ و تنزل آن دانش به یک مقوله سطحی باشیم. مشکل در معماری زمانی آغاز شد که نقد صحیحی از آثار معماران انجام نمی‌شد. به تدریج تعریف و تمجیدهای احساسی جایگزین نقد شد و معماری مدرن را به سمت تجربه‌های ناموفق سوق داد.

پوشیده‌ماندن نقاط ضعف و عدم وجود مکانیسمی برای ارزیابی پروژه‌ها باعث شد معماری در دهه ۷۰ م. با شکستی غیرقابل انتظار مواجه شود. واقعه تخریب پروژه مسکونی «پرویت ایگو»^۱، تنها ۱۰ سال پس از احداث آن از جمله شکست‌هایی است که حوزه معماری به واسطه کم‌توجهی به نقد و ارزیابی به آن دچار شد.

ارزیابی منظر از کجا آغاز شد؟

پیش از آنکه «منظر» به عنوان یک دیسسیپلین مطرح شود «ارزیابی محیط» با معنای بسط و شایع «محیط»^۲ در کشورهای توسعه‌یافته جریان پیدا کرد (امروزه میدانیم که «محیط» همان «منظر» نیست).

اهمیت ارزیابی و توجه به آن در پروژه‌ها، به اواسط دهه ۷۰ میلادی باز می‌گردد. در ابتدا مداخله‌های بزرگ مقیاس همچون ساخت سدها و بزرگراه‌ها ارزیابی شد؛ چرا

سو، وابسته به پس زمینه‌های شخصی و اجتماعی اوست و از سوی دیگر، تبدیل آن به داده‌های قابل سنجش، عاری از خطا نیست.

ارزیابی منظر در سرآغاز راه است. هرچند ضرورت آن برای جوامع حرفه‌ای آشکار شده ولی نیاز به نهادینه شدن آن در سطح جامعه وجود دارد. از سوی دیگر، «علم منظر» برای تکامل و بقای خود مستلزم توجه به رویکردهای علمی است که ارزیابی می‌تواند این مسیر را هموار کند. در ارزیابی منظر توجه به ماهیت یکپارچه آن و وابستگی‌های مکانی و زمانی در ادراک منظر ضروری است.

نتیجه‌گیری

دو چالش عمده در نحوه ارزیابی منظر وجود دارد که مسیر آن را با سایر پدیده‌ها به ویژه «محیط» متمایز می‌کند. ارزیابی منظر به مثابه یک «کل»، نظریه‌ای است که تشریح و فهم آن، نیازمند پژوهش‌های فلسفی و پدیدارشناسانه است. از این رو ضروری می‌نماید تا دانش منظر، به موازات آن که منظر را یک کل غیر قابل تجزیه معرفی می‌کند، روش ادراک کل را به نحوی که وابسته به ادراک اجزاء و جمع آنها نباشد تعریف کند. این نظریه، مبنای طراحی روش ارزیابی و نقد منظر قرار خواهد گرفت. ■

پی‌نوشت‌ها:

۱. IMPACT.
۲. Pruitt-Igoe.
۳. Environment.
۴. Environment Impact Assessment.
۵. Landscape Assessment.
۶. Visual Assessment.
۷. Character Assessment.
۸. Subjective.
۹. به فرانسوی: perçu.
۱۰. به فرانسوی: vu.
۱۱. Jacques-marie Loiseau 1993, "le paysage urbain".

که این نوع مداخلات، آثار منفی خود را در محیط ملموس‌تر از سایر پروژه‌ها نشان می‌داد. ارزیابی اثرات محیطی^۳ محصول این دوره زمانی است. با مطرح شدن موضوع «توسعه پایدار»، تاکید بیشتری بر ارزیابی صورت گرفت و پس از آن به تدریج در پروژه‌های شهری نیز مقوله ارزیابی اهمیت یافت. بدین ترتیب، ارزیابی اثرات زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به بخشی ضروری در هنگام تصویب پروژه‌های عمرانی مرتبط با محیط تبدیل شد.

در کشورهای انگلستان، ابتدا متدهای ارزیابی برای پروژه‌های معماری رایج شد (همچون مدل BREAM). در اواسط دهه ۹۰ میلادی تحت عنوان ارزیابی منظر^۴ دستورالعمل‌های جدید تدوین و منتشر شد. در تدوین این روش‌ها، ارزیابی منظر (LA) به عنوان زیرمجموعه محیط (EIA) در نظر گرفته شد؛ اگرچه در این دوره دانش منظر در حال تکوین بود و خود را از «محیط زیست» متمایز می‌کرد. در دستورالعملی که در انگلستان منتشر شد ارزیابی منظر به عنوان زیرمجموعه EIA به دو بخش ارزیابی بصری^۵ و ارزیابی مؤلفه‌های منظر^۶ (مؤلفه‌های کالبدی)، تقسیم شد در حالی که هر دو مقولاتی عینی و کالبدی هستند. در مقابل در فرانسه متناسب با ماهیت عینی-ذهنی منظر، ارزیابی جنبه‌های ذهنی^۷ نیز مورد توجه قرار گرفت و ارزیابی منظر، مستقل از ارزیابی محیط اکولوژیک تعریف شد.

پیچیدگی ارزیابی منظر

منظر «ادراک شده»^۸ همان منظر «پدیده شده»^۹ نیست^{۱۱}. ارزیابی منظر، به این دلیل که در آن با یک «پدیده عینی-ذهنی غیر قابل تفکیک» روبرو هستیم دشوار می‌نماید. غالباً در هنگام ارزیابی (به صورت عام)، یک پدیده، به اجزاء تشکیل دهنده اش تفکیک می‌شود و سپس با ارزیابی اجزاء و جمع بندی نتایج آن، ارزیابی کل پدیده ارائه می‌شود. در حالی که منظر به واسطه ماهیت تفکیک ناپذیرش با این روش قابل ارزیابی نیست.

علاوه بر آن درصورت تفکیک مؤلفه‌های عینی و ذهنی، روش‌های ارزیابی متعارف برای مؤلفه‌های ذهنی کارا نیستند. خوانش ذهن انسان و نحوه ادراک او از فضا، از یک

New Theories is a section of Manzar academic journal which is dedicated to the specialized workshops of Nazar Research Center that has started since 2009. It provides an opportunity for academics to share and discuss their findings as the result of delving into ancient themes. These theories are presented to readers as comprehensive reports.

The workshop of new theories has hosted "Dr. Mohammadreza Mehrabani Golzar" in October 2013. He presented a report based on his Ph.D. thesis in Nancy Polytechnic University under supervision and guidance of "Dr. Vincent boli" and "Dr. Seyyed Amir Mansouri".

Why to assess a landscape project?

"Landscape architecture", began as an independent and efficient knowledge in the organizing human life environment. In such a case, this "knowledge" should follow scientific methods and be equipped with essential accessories.

"Review and Assessment" is among the instructions in knowledge. Different branches of science require assessment for their evolution and development to fix their errors and boost their positive aspects. The most significant goal of "assessment" is reducing mistake repetition and their negative impacts to achieve the "objective".

Due to the complexity of the "adverse impacts", the types of knowledge that concern "human decisions" in "human societies" need to be more evaluated and assessed.

Learning from architecture

Taking a hundred years of experience in the architectural field into consideration, the essential role of "review and assessment" is undeniable whereas it could lead to major failures and setbacks in case assessment is lacked. The problem started when the architecture was not criticized correctly. Emotional praise was gradually replaced by criticism which led to unsuccessful experience of modern architecture.

Therefore, the weaknesses were uncovered and lack of a mechanism in assessing architectural projects in the 70s faced the world with an unexpected setback. Demolition of "Pruitt-Igoe" 10 years after the construction was among the failures of architecture in ignoring overview and assessment.

When did Assessment begin?

Before "landscape" was considered as a discipline, "environmental assessment" with the simple and common definition of "environment" was discussed in developing countries (today we know that "landscape" is nit the "environment").

The significance of assessment in projects

An introduction to Landscape Assessment

dates back to mid 70s. At first, large-scale projects such as dams and highways were assessed since they could leave negative impacts and damage the environment more tangibly. Environment Impact Assessment was introduced as a new field at that period. As a result of "Sustainable Development", assessment was emphasized more and then gradually the assessment became an important subject in urban projects. Thus, bio-environmental, economic, social and cultural impact assessment became an indispensable part in the approval of projects related to the environment.

In Britain, assessment methods (including BREAM) were presented for architectural projects. In the mid 90s new guidelines were developed and published under the term "Landscape Assessment". In developing this approach, LA was considered as a subset of the EIA, although landscape was developing in this period which distinguished it from in term "environment". The instruction was published in the Britain in terms of a subset of EIA which was divided into visual assessment and character assessment (physical assessment) despite the fact that they were both subjective and physical issues. In contrast, landscape assessment was defined independent of ecological assessment in France due to subjective-objective essence of landscape and subjective assessment was researched as well.

Complexity of landscape assessment

The perceived landscape is not the seen landscape. Landscape assessment seems to be difficult due to its being an "inseparable objective-subjective" matter. In assessment (generally) , one has to separate the issue into its components and then summing the results of the components assessment and assessing the whole issue. However, this method is not applicable due to the inseparable essence of landscape.

Moreover, separations of objective and subjective factors are not efficient methods are for subjective assessment. From one hand, human perception of space depends on personal and social background and on the other hand, transforming these data into quantifiable data is erroneous.

LA is at the dawn of beginning. Although it is obviously required in professional societies, it still needs to be institutionalized in society. In addition, "Landscape Science" requires a scientific

approach which assessment can enhance. Consideration of integrated essence of landscape and its dependence on time and space relations are essential in LA.

Conclusion

There are two major challenges in assessing landscape which distinguishes it from other issues specifically "environment". Landscape assessment as a "whole", is a theory in which philosophical and phenomenological research is needed for explanation and understanding. Therefore, it is necessary that landscape science present a perception method of a whole independent of the perception of components and combining them parallel to introducing landscape as an inseparable whole. This will be a theoretical basis for the design and assessment method of landscape.